

LBRIS

We know
books

Vasile E. AIOANEI

ADOLESCENT ÎN COMUNISM

roman

Prefață de Constantin Dram

LIMES
2025

CUPRINS

UN ALT FEL DE ADOLESCENȚĂ.....	5
NOTĂ DE AUTOR.....	9
Prolog.....	11
I. ÎNCEPUTURI.....	16
II. CONTINUAREA CALVARULUI.....	75
III. SPRE NOI DRUMURI.....	156
Epilog.....	208

Între timp, a venit, neașteptat, tăvălugul pandemiei, pe care l-am considerat un... dar ceresc. Mi se părea că cineva mă împinge din spate, spunându-mi: „Ce stai? Ce aștepți? Acum ești liber, nu amâna prea mult, timpul trece!”

Niciodată nu am simțit o bucurie mai mare! Scriam parcă visând. Uneori mă poticneam și intram în panică. Trebuie să merg mai departe, îmi ziceam. Au fost și pagini scrise cu lacrimi, în care mă regăsesc ca personaj, dornic de a schimba lumea...

Tăcerea nu e o soluție! Nu trebuie nimic uitat. Sacrificiile au fost enorme, peste puterea de rezistență a omului, într-o societate ermetică, de neînțeles.

În timp ce am scris această carte, consider că mi-am făcut datoria de a nu șterge cu buretele anii grei de suferință și de umilință, într-un sistem illogic, clădit pe forță și minciună. În inima mea, ca și în a celor care au trecut prin închisorile și deportările de tristă amintire, se aude un strigăt omenesc, peste care nu putem trece cu indiferență.

O crimă odioasă, asasinarea unui șef de partid, complică existența tuturor personajelor. Lupta pentru putere și influență, în sânul partidului, combinată cu desființarea identității păturii de jos, dar și a elitei oamenilor de cultură, toate acestea au condus, în final, la căderea unui regim considerat pe bună dreptate nu doar ineficient, ci, mai degrabă, odios și nedrept cu cei mai mulți...

Prolog

Era noapte, destul de târziu. Vântul începuse să geamă într-o durere surdă. Poarta, care rămăsese deschisă, cine știe de ce, se lăsa purtată de vânt, iar scârțâitul puternic dădea o senzație de fior. Dintr-odată, Mitu avu impresia că oarecine, nedorit, a intrat în ogradă.

Mama lui, pe care o știa că alesese, de o vreme, să doarmă în bucătărie, îl strigă încetișor, cu o voce ușor modulată, anume:

— Nu vrei să ieși până afară? Să nu vină careva să fure găinile, mai preciză ea, cu spaimă.

Se vedea că nici ea nu dormea. Știa că băiatul ei stătea până după miezul nopții. Învăța. Citea până la epuizare. Lampa de sticlă, cu picior, alimentată cu petrol, nu-l asculta totdeauna. Sticla sau *burluiul*, cum i se mai spunea din bătrâni, se afuma și trebuia s-o ștergă din oră în oră.

Alteori se spărgea, și trebuia să aibă mereu o rezervă de opt-zece bucăți, fiindcă nu se găseau tot timpul. Cum să iasă afară, când era așa de întuneric? Căinii lătrau neconținut, semn că nu era totul în regulă. Ceva bănuia el, dar nu voia să-i spună Savinei, să nu intre în panică. Doar atât i-a zis:

— Dacă strigă cineva, nu răspunzi, nu ieși afară, nu știi unde sunt dus.

— Crezi tu, că eu pot să ies afară? Doamne ferește! Îmi îngheață inima pe loc. Dar trebuie să vină cineva la tine?

La întrebarea asta, nu putea să-i răspundă, dar bănuia ceva. Îi era teamă că este urmărit.

Seara, târziu, asculta din când în când postul de radio Europa Liberă, întâmplător descoperit, care transmitea și în limba română. Alteori, prindea Vocea Americii. Era fascinat de ceea ce transmiteau: lucruri pe care nu le putea auzi din altă sursă. Între ceea ce se spunea la aceste posturi de radio și ceea ce se relata la noi, era o diferență de la cer, până la pământ.

Dimineața, se trezea mai târziu. Se culca obosit și trebuia să-și facă somnul. Într-o zi, de cum s-a trezit, maică-sa l-a înștiințat:

— Lumea de aici se întreabă de ce toată noaptea, la Mitu în cameră e lumină!?

— Și ce le-ai spus?

— Toată noaptea, până vă culcați voi, vreți să spuneți! Doar nu așteptați să vedeți când se culcă băiatul meu. La ce vă ajută să știți acest amănunt? E tânăr, are mult de învățat... Și așa e frânt de naveta pe care o face până la școală. Aproape zece kilometri dus și tot atâția la întoarcere. Îl vedeți doar ce slab este. Când ajunge acasă, doar cât mănâncă și imediat se apucă de învățat. Stau și mă gândesc cum de poate rezista!

Avea dreptate mama lui, atunci când spunea așa, dar el nu se plângea nicidecum. Nu i se părea un efort prea mare. Mai mare era dorința lui de a face ceea ce simțea că trebuie să facă și nu l-ar fi putut convinge nimeni să renunțe. Învăța din plăcere. Era singura lui șansă de a-și depăși condiția socială. Nu l-a îndrumat nimeni să procedeze așa, dar instinctul îi dicta să meargă mai departe.

La nouăsprezece ani, Mitu era deja angajat ca învățător suplinitor necalificat. Terminase liceul teoretic, secția

umanistă. Se credea bine pregătit, după mediile obținute, mai cu seamă la profilul lui favorit, filologie.

Imediat după examenul de bacalaureat, voia să se înscrie la examenul de admitere, la același profil. Întâmplător i-a atras atenția o broșură, postată în geamul unui chioșc stradal, „Admiterea în învățământul superior”.

Fără să stea pe gânduri, a cumpărat-o și a deschis-o chiar la capitolul filologie. În broșură apăreau toate facultățile din țară, pe diverse discipline.

După ce a parcurs aproximativ trei pagini, a simțit că nu se mai poate ține pe picioare și că leșină acolo, în stradă. Și-a dat seama că era total nepregătit și nu avea ce căuta la un examen atât de serios, cu mai mulți concurenți pe un singur loc. Erau capitole nepredate, iar cele parcurse erau doar niște improvizații de moment. Gramatică în liceu nu se făcea, iar limbile străine nu aveau angajați stabili. Profesorii dictau, în timp ce citeau din manual sau dintr-un caiet depășit de timp, iar elevii învățau... mecanic.

Așa s-a trezit că depune o cerere de suplinire pe singurul post de învățător la clasa a patra. Majoritatea cadrelor erau necalificate, iar o parte, infimă, în curs de calificare. Curios, niciunul dintre foștii lui profesori, nu i-au susținut cererea de angajare. Erau alți sfinți pregătiți pentru acest post.

Întâmplător, în școală sosise de la Inspectoratul Școlar o brigadă de inspectori, în frunte cu cel general. Vizita clasă cu clasă, pentru a constata gradul de pregătire pentru deschiderea noului an școlar.

El tocmai își scrisese cererea într-o sală de clasă. Tânăra directoare, numită chiar în acel an, nu-l cunoștea nici pe el, dar nici pe ceilalți angajați. Era un personaj nou în școală, dar și în sat. I-a venit atunci ideea să-i înmâneze cererea chiar inspectorului general. Și-a încercat norocul!

Grupul de vizitatori se afla pe holul școlii. Tocmai ieșise dintr-o sală de clasă.

L-a salutat pe cel din fruntea grupului și l-a rugat să-i citească cererea.

Inspectorul general a citit-o, s-a uitat la Mitu și din nou pe cerere, apoi i-a recomandat directoarei să-l angajeze. Așa a intrat în lumea școlii și tot aici și-a descoperit vocația. Trebuia să muncească undeva, pentru a-și câștiga existența. Altă variantă nu exista.

Sâmbăta, profesorul de istorie era obligat să țină ore de pregătire politică cu tot colectivul de cadre didactice. Mitu se întreba, în mintea lui, ce legătură aveau acestea cu misiunea lor de dascăli. Uneori discuțiile degenerau. Unul dintre profesori, cunoscut prin vocea sa lătrătoare, își blama colegii că frecventează biserica, contrar directivelor partidului. Singurul partid, să nu uităm!

La radio, pe postul său favorit, Vocea Americii, seara pe la opt, se difuza o emisiune de treizeci de minute, în limba română. Printre știrile prezentate, una se referea la președintele Americii, care urma să asiste la slujba de Crăciun, împreună cu soția lui, într-una dintre bisericile importante din Washington!

Atunci s-a întrebat prima dată cum de în America și aproape în tot Occidentul, cultul este liber și nimeni nu comentează pe această temă. De ce la noi oamenii trebuiau să meargă pe furiș la o slujbă duminicală, iar nunțile, botezurile și alte ritualuri și sărbători erau doar „tolerate”, privite cu ironie de puternicii timpului?

Când era mic, Mitu era întrebat de către mama lui, din când în când, dacă vrea să meargă la școală, dar pentru că nu avea nici o noțiune clară despre acest lucru, spunea, de fiecare dată un „nu” hotărât.

Savina era cam îngrijorată de îndârjirea lui Mitu, iar hotărârea lui o speria și chiar credea că nu-l va putea convinge. Se apropia de cei șapte ani obligatorii, ca să se înscrie în clasa întâi. Nu fusese nici măcar o zi la grădiniță, unde mergeau, de regulă, copiii din centrul satului, începând de la vârsta de cinci ani.

El locuia la periferia satului, pe un deal falnic, pe care se sprijinea pădurea, înveșmântată cu livezi și vii, cât cuprindeai cu ochii. Acolo era raiul lui, pădurea cu uriași imaginari, izvorul curat ca lacrima, din care se bea apă cu căușul palmelor, apoi pârâul ce despărțea satul în două, în care se bălăcea zilnic cu copiii de seama lui. Și nu erau puțini...

Când îl trimitea mama lui la magazin, trecea pe la poarta grădiniței (de fapt o cameră scundă, închiriată de la un sătean înțelegător) și auzea glasul copiilor care cântau împreună cu educatoarea, în timp ce băteau ritmul din palme. Ceva vag se petrecea atunci în el, dar nu putea să-și explice clar un anume sentiment.

Nu a trecut mult timp și a venit toamna. Școlile își trimiteau dascălii în recunoaștere, pentru a străbate satul în lung și în lat, ca să-și facă listele de înscriere. Era important să știe cu cine vor merge la drum în următorii patru ani.

Într-una din zile, un domn înalt, voinic, cu tenul măsliniu, de peste cincizeci de ani i-a deschis poarta. Savina tocmai era afară, rupea vreascuri uscate aduse din pădure, pentru a ține viu focul. Afară avea o sobă din cărămidă mai subțire, cumpărată de la un vecin care avea un șablon, ce purta numele de tipar. De la el cumpărau cărămidă de diverse mărimi toți oamenii din sat. Soba aceasta era de fapt numită cuptoraș și era prevăzută cu rolă pentru copt aluaturi și un burlan din tablă pentru evacuarea fumului. Pe plită fierbea o oală și alături, în spatele ei, era proptit ceaunul de tuci, cel de toate zilele, în care făcea mămăliga din făină de porumb.

Dar mirosul cel mai atrăgător venea din... rolă, unde se afla o tavă cu plăcinte cu brânză de vaci, amestecată cu brânză sărată de oaie. Altădată le cocea direct pe plită sau într-o tigaie cu coadă, unde puneă puțin ulei ca să nu se ardă.

Bietul domn uitase pentru ce venise, astfel încât, prima întrebare a fost ce minunăție a pus la copt, în rolă.

Savina i-a adus un scaun, ca să-l poftescă să ia loc și i-a recomandat să mai zăbovească puțin, să scoată tava din rola fermecată. Dar magică era de fapt mâna ei, de gospodină neîntrecută sub dealul Cătălina.

După aproximativ un sfert de oră plăcinta era gata, numai bună de mâncat.

La un moment dat, domnul a întrebat-o pe Savina:

— Câți ani are?

— Știu eu, domnule învățător, dumnealui nu prea vrea să audă de școală. Peste o săptămână face șapte ani și... ar trebui să meargă și el. Pe dealul ăsta mai sunt câțiva de vârsta lui. Credeți că va face față?

— Ziua bună se cunoaște de dimineață, Savina! Uite ce ochișori are și cum te privesc! Sunt semne clare că e un copil inteligent.

Cum el o ținea înainte că nu se duce la școală, Savina nu l-a pregătit nici într-un fel. Adică nu i-a cumpărat nici ghiozdan, nici uniformă, nici rechizite.

Mitu își vedea în continuare de ale sale. Mergea zilnic în pădure cu șatra lui de copii, unde se zbenguia prin toți copacii, prin toate hârtoapele de care se înfricoșau, pentru că aveau forme curioase și erau înfundate cu frunze uscate și pământ de toate culorile, adus de apa ploilor... cine știe de câți ani neatins.

Și a venit și ziua de cinsprezece septembrie! Cum ultimele două luni au fost destul de fierbinți și ploile rare, porumbul și toate celelalte culturi au ajuns mai repede la maturitate. Oamenii s-au grăbit să taie porumbul, să-l depănușeze și să-l așeze în coșer.

Același lucru îl făcea și Savina, gândindu-se că vor veni ploile și porumbul va rămâne nedesfăcat.

Așa i-a prins cinsprezece septembrie: Savina împreună cu încă trei femei, vecine, la desfăcat porumb și la făcutul snopilor pe care îi așeza în glugi.

Era dimineață, pe la ora șapte. Mitu se învârtea prin jurul grâmezilor de porumb și lua din fiecare câte un fir, chinându-se să găsească știuleți roșii spre maro, iar la bază cu tot curcubeul adunat acolo. Apoi îi puneă, unul câte unul, pe pervazul geamului ca să se usuce bine și apoi să-i ducă în casă, fiindcă îi plăceau la nebunie culorile fascinante de roșu, alb, albastru, galben și nu numai atât.

Savina nu prea era de acord cu acest ceremonial de toamnă, dar nici nu-i interzicea, adunând însă tot mai multă mirare din alegerile lui. Dar în acea zi, pe la șapte și jumătate, s-a auzit o gălăgie mare, iscată ca din senin. Era ceata de copii, care cobora din toate cotloanele dealului de sub pădure. Drumul lor spre școală trecea pe la poarta Savinei, se îndrepta spre pârâu, apoi trecea pe puntea suspendată, din scânduri de aceeași mărime și continua mai departe, spre școală, cam un kilometru distanță.

Când s-au apropiat de poarta lui Mitu, au strigat cu toții cât au putut de tare:

—Mituță, hai, nu mergi cu noi la școală?

Atât i-a trebuit doar, să-i audă îndemnându-l să meargă la școală! A sărit peste grămada de porumb, voind să iasă în drum și să-i urmeze pe cei care, din acea zi, îi deveneau colegi de școală. Savina l-a strigat, să vină să-l pregătească în vreun fel, să fie și el cât de cât în rând cu ceilalți. L-a pus să se spele repede pe față și pe mâini, să se îmbrace cu un costum de vară, cu pantaloni gri, scurți și o bluză marinărească, cu dungii subțiri, albe și albastre. La urmă, s-a încălțat cu niște sandale, pe care le avea pentru ieșiri mai deosebite.

Ceilalți copii, tovarășii lui, erau și mai săraci ca dânsul. Toți proveneau din familii numeroase, între patru și treisprezece, chiar paisprezece copii, greu de hrănit și de îmbrăcat. Mai toți aveau tașcă de lână țesută în stative, pe care o purtau pe spate, ca poștașii, cu opinci și mai rar cu ghete sau teniși. Viața lor era aspră, dar erau fericiți, deoarece la vârsta lor nu realizau că se poate și altfel.

Chiar dacă erau mici, toți lucrau cot la cot cu părinții; cărau vreascuri uscate pentru foc din pădurea care cădea peste ei și tot din pădure își astâmpărau foamea, cu bureți de sezon, urzici și grăușor, o plantă relativ mică de înălțime, cu

frunze rotunjite și lucioase și flori galbene, din care se făcea salată sau se puneau în borș (ciorba de la țară).

Ciupercile le puneau cu puțină sare direct pe plita încinsă din curte. Unii culegeau fructe de tot felul, dar și melci, care aveau aceeași soartă ca și ciupercile. Erau curățați de ce aveau în interior, spălați și apoi puși pe plită la rumenit.

Când a intrat în clasă, prima dată a constatat că domnul acela care a venit la el în recunoaștere nu avea să-i fie învățător, ci o doamnă distinsă, de o rară seriozitate, adevărată emblemă pentru ceea ce trebuie să fie un dascăl. Domnul avea să-l învețe abia în clasa a patra din nefericire.

Din acea zi a rămas cununoscut cu școala în care a învățat primii șapte ani și s-a întors apoi să o slujească toată viața.

A doua zi avea și el ghiozdan de spate, din carton maro, caiete, creioane, călimară cu cerneală albastră, plumbuieră, toc de scris, penițe de rezervă și sugativă, care absorbea cerneala în exces de pe caiete.

Mituță era „boier” pe lângă colegii lui, pe care îi socotea drept frați, pentru că el era singurul copil în familie, iar Savina, chiar dacă era săracă, făcea tot posibilul să-i asigure un minimum de existență. El și Savina, două suflete, trăiau la început într-o casă mică, într-o singură cameră. În această căsuță modestă își trăiau fericirea lor.

Când se făcea recensământul populației sau al animalelor, în sate, erau trimiși dascălii din școli. Fiecare avea în sarcină un anumit sector la nivelul satului. Mitu își amintește că atunci a fost prima dată când și-a dat seama cât de mulți informatori erau într-un sat, din toate mediile de activitate. Aproape că se urmărea fiecare pe fiecare. Majoritatea puneau aceeași întrebare, „Ce se mai aude prin sat” sau „Ați auzit ce s-a întâmplat cu x sau cu y?” Rolul lor era mai mult de a dezinforma, dar și de a afla și a transmite mai departe superiorilor.

Dintr-o dată, liniștea satului s-a tulburat ca o apă în care arunci o piatră mare și limpezimea ei dispare brusc. Un „domn” cu șaretă s-a oprit la poarta Savinei. Era o zi mohorâtă de noiembrie și toată suflarea satului se pregătea să întâmpine iarna, fără a i se putea împotrivi ca întotdeauna. Savina era în casă și puneau lemne pe foc. Se făcuse rece afară, dar și în interior. Peste tot vedeai fuioare de fum, care țâșneau din hogașuri, rostogolindu-se în cercuri largi în adierea vântului. Grădinile, pădurea, chiar și cerul erau